

Vloga starševskega vedenja v zadovoljstvu mladih na prehodu v odraslost

Znanstveni članek

UDK 173.5-057.875

KLJUČNE BESEDE: mladi na prehodu v odraslost, študenti, starši, starševstvo, zadovoljstvo z življenjem

POVZETEK – V raziskavi, v kateri je sodelovalo 182 študentov (52,2% žensk) prvega letnika različnih univerzitetnih programov in njihovi starši ($N = 169$; 75,3% mam), smo preučile vlogo življenjskega zadovoljstva staršev in starševskega vedenja v splošnem zadovoljstvu z življenjem ter zadovoljstvu s prijatelji/družabnim življenjem, z družino in s samim seboj pri mladih na prehodu v odraslost. Podatke smo pridobile s spletnimi vprašalniki, ki so merili vidike starševstva, tj. odzivnost, nadzor vedenja (pričakovano vedenje in spremljanje vedenja), psihološki nadzor in podporo avtonomiji ter zadovoljstvo z življenjem pri študentih in njihovih starših. Obravnavane spremenljivke pomembno (nizko do zmerno visoko) napovedujejo vidike zadovoljstva mladih, močna pa je napoved zadovoljstva z družino na podlagi ocen zadovoljstva z življenjem pri starših in materinstva. Med posamičnimi napovedniki k zadovoljstvu mladih pomembno prispevajo zadovoljstvo z življenjem pri starših, zaznana odzivnost/opora staršev in nizka raven njihovega psihološkega nadzora.

Scientific paper

UDC 173.5-057.875

KEYWORDS: emerging adults, students, parents, parenting, life satisfaction

ABSTRACT – In the study comprising 182 students (52.2% females) attending the first academic year of different university programmes, and their parents ($N = 169$, 75.3% mothers), we examined the role of parents' life satisfaction and parenting behaviour in global life satisfaction, as well as satisfaction with friends/social life, family, and themselves in transition to the adulthood. Data were collected via online questionnaires, which measured aspects of parenting, i.e. responsiveness/support, behavioural control (expected behaviour and behaviour monitoring), psychological control and autonomy support, including life satisfaction in both students and their parents. Predictive relations of the study variables significantly (modestly to moderately) predict the aspects of students' life satisfaction, whereas the prediction of satisfaction with their family, based on parental life satisfaction and mothering, was strong. Among the single predictors, parental satisfaction with life, student-perceived parental responsiveness/support, and low level of psychological control, significantly contributed to the students' life satisfaction.

1 Uvod

Razvojno obdobje prehoda v odraslost se tako s teoretičnega kot empiričnega vidika razlikuje od mladostništva in zgodnje odraslosti (Arnett, 2000). Nanaša se na obdobje od 18. do 25. leta s trendom podaljševanja v zgodnja trideseta leta (Zupančič, 2011). Spremenljiva narava prehoda v odraslost se poleg podaljševanja izobraževanja nanaša tudi podaljševanje bivanja mladih v primarni družini in čas, ko se starši še vedno dejavno ukvarjajo s starševstvom. Večina posameznikov, starih med 18 in 29 let, sebe ne dojemajo kot odrasle osebe v vseh vidikih, niti jih tako ne dojemajo

njihovi starši (Arnett, 2000; Nelson et al., 2007; Zupančič, 2011). Slednji se namreč čutijo dolžne pomagati svojim otrokom v procesu eksperimentiranja, raziskovanja in osamosvajanja, obenem pa jim dopuščajo precejšnjo mero neodvisnosti ter svobode, ki si jo mladi želijo in jo potrebujejo. Vedenje staršev in njihov odnos do otrok na prehodu v odraslost se v primerjavi z mladostništvom postopno spremeni, kljub upadu medosebnih interakcij pa starši zadržijo pomembno vlogo v življenju mladih (Nelson et al., 2011). Prehodu v odraslost je bilo v zadnjem desetletju namenjeno veliko raziskovalne pozornosti, predvsem v ZDA (npr. Aquilino, 1997; Arnett, 2000, 2014) in v zahodnoevropskih deželah (Kins in Beyers, 2010; Kinset al., 2013). Tudi v Sloveniji je bilo izvedenih nekaj odmevnih raziskav (Kuhar, 2014; Zupančič in Kavčič, 2014; Zupančič et al., 2014), vendar te niso preučevale starševstva. Namen pričujoče raziskave je osvetliti vlogo staršev v zadovoljstvu mladih Slovencev na prehodu v odraslost, izhajajoč iz dosedanjih spoznanj o nekaterih značilnostih tega razvojnega obdobja.

Razvojne značilnosti prehoda v odraslost

Arnett (2000, 2007a) kot najpomembnejše razvojne značilnosti prehoda v odraslost navaja identitetno raziskovanje (na področju dela, ljubezni in svetovnega nazora), nestabilnost (spremembe na področju stanovanjskega stanja, medosebnih odnosov, dela in izobraževanja), samoosredotočenost (zanimanje zase, sledenje lastnim načrtom in ciljem ob odsotnosti obvez in dolžnosti do drugih), zaznavanje razvojnega položaja kot "nekje vmes" (med mladostništvom in odraslostjo) in obdobja veliko možnosti (usmerjanje življenja v različne možne smeri). Kot pomembne kriterije odraslosti navajajo mladostniki, mladi na prehodu v odraslost in odrasli sprejemanje odgovornosti za lastna dejanja, oblikovanje stališč in vrednot neodvisno od staršev, vzpostavljanje enakovrednih odnosov s starši in finančno neodvisnost (Arnett, 2001; Zupančič, 2011). Svobodne odločitve, značilne za samoosredotočene mlade, pa zanje ne predstavljajo le pozitivnih strani tega obdobja, temveč tudi izzive, saj se v iskanju odgovorov na identitetna vprašanja, samostojnem odločanju in pri postopnem prevzemanju vlog odraslih soočajo in spoprijemajo z različnimi težavami. Tako kot v drugih razvojnih obdobjih so tudi na prehodu v odraslost splošna samopodoba, psihološko blagostanje in zadovoljstvo z življenjem ključni pozitivni razvojni izidi (Arnett, 2007b).

Starševstvo in zadovoljstvo z življenjem mladih na prehodu v odraslost

Vse večja spoznavna, vedenjska, čustvena in vrednotna neodvisnost ter selitev od doma staršev zmanjšujejo intenzivnost odnosov mladih s starši, zato postajajo ti odnosi manj konfliktni in bolj enakovredni. Tudi izobraževalni in poklicni uspehi mladih ter finančna neodvisnost prispevajo k bolj simetričnim odnosom, z manj starševskega nadzora in višjo ravno medosebne bližine (Aquilino, 1997; Parra et al., 2015).

Kljub spremembam v odnosu med starši in otroki se določena raven kontinuitete ohranja (Parra et al., 2015), kar se ujema s teorijo socialnega učenja in teorijo nave-

zanosti (Ainsworth, 1982, v: Whiteman et al., 2011; Bandura, 1977), saj kakovost odnosa med starši in mladostniki napoveduje kakovost odnosa v zgodnji odraslosti. Tako se višja raven starševske topline, intimnosti in povezanosti v mladostništvu povezuje z višjo ravno čustvene bližine in opore ter s tesnejšimi stiki med otroki in njihovimi starši. Nasprotno se čustveno nepovezani odnosi s starši v mladostništvu povezujejo s pomanjkanjem opore in konflikti med starši in odraslimi otroki (Aquilino, 1997).

Čeprav avtorji nekaterih raziskav poročajo o višji ravni naklonjenosti ter komunikacije med starši in mladimi na prehodu v odraslost v primerjavi z mladostništvom, so Parra et al. (2015) pokazali pomemben upad obeh značilnosti. K temu verjetno prispeva proces individualizacije, v katerem posameznik poskuša (bolj ali manj uspešno) vzpostaviti ravnovesje med neodvisnostjo in povezanostjo s starši ter se iz mladostništva podaljšuje v dvajseta leta. Upad komunikacije med starši in mladimi na prehodu v odraslost ne predstavlja nujno enoznačnega in negativnega izida, saj je odvisen od načina bivanja mladih (npr. selitev od doma, bivanje v študentskem domu) in manjšega deleža kritik ter navodil, s katerimi so starši nadzorovali vedenje manj samostojnih in kompetentnih mladostnikov (Parra et al., 2015).

Starševska opora pomembno prispeva k uspešnim življenjskim prehodom mladih (Poon in Knight, 2013), saj napoveduje otrokovo avtonomijo in povezanost s starši, tj. temeljni potrebi v mladostništvu in na prehodu v odraslost. Avtonomija in povezanost pa dalje prispevata k odsotnosti depresivnosti, osamljenosti in čustvene stiske v teh obdobjih (Inguglia et al., 2015; Poon in Knight, 2013). O podobnih ugotovitvah poročajo avtorji vzdolžnih raziskav; čustvena opora očetov se pozitivno povezuje s kasnejšim splošnim zdravjem njihovih otrok in negativno z depresivnostjo, medtem ko se čustvena opora mater pozitivno povezuje z doživljanjem pozitivnih čustev (Poon in Knight, 2013). Kljub želni in izraženi avtonomnosti mladih, imajo starši višja pričakovanja o avtonomnosti svojih otrok, kot jih izražajo otroci sami. Taki rezultati so po mnenju raziskovalcev izid otrokove negotovosti pri prevzemanju odraslih vlog, pri čemer se zanašajo na visoko raven čustvene odvisnosti od staršev, ki je slednji ne pričakujejo (Kenyon in Koerner, 2009).

Subjektivno zadovoljstvo z življenjem (ZŽ) predstavlja hedonsko sestavino splošnega subjektivnega blagostanja (Musek in Avsec, 2002) in se nanaša na spoznavni proces vrednotenja življenja (Diener et al., 1985). Arnett (2007b) poroča, da sta v primerjavi z drugimi razvojnimi obdobji za mlade na prehodu v odraslost značilna višja raven ZŽ in bolj pozitivna samopodoba. ZŽ mladih povezujejo z merili odraslosti, za katere menijo, da so jih že dosegli, tj. z vidiki neodvisnosti (simetrični odnosi s starši, odsotnost pretirane čustvene povezanosti s starši, finančna neodvisnost), soodvisnosti (prevzemanje odgovornosti in obvez do drugih) in zaznani zmožnosti skrbeti za lastno (novo) družino (Kins in Beyers, 2010). V okviru odnosa s starši pa ZŽ mladih napovedujejo zaznana zanašanja nase, ohranjanje povezanosti s starši in iskanje opore pri očetu (Zupančič et al., 2014).

K splošnemu ZŽ in zadovoljstvu z odnosom s starši lahko na prehodu v odraslost prispevajo tudi slogi starševstva. Nelson et al. (2011) so v tem obdobju prepoznali štiri sloge starševstva. Nevpleteni starši izražajo nizko raven psihološkega nadzora, topline, avtonomnosti in kaznovanja. Nadzorujoče-popustljivi starši izvajajo več psihološkega nadzora nad otrokom in ga pogosteje kaznujejo, manj pa spodbujajo avtonomnost in izražajo toplino do otroka. Nasprotno je značilno za avtoritativne starše. Za nedosledne matere sta značilna visoka raven nadzora otrokovega vedenja in hkrati izražanje topline, za povprečne očete pa povprečna izraznost navedenih dimenzij starševstva.

S takim modelom avtorji opozarjajo na pomen različnih slogov starševstva na prehodu v odraslost, ki tako za starše kot za njihove vse bolj neodvisne otroke predstavljajo izziv pri osamosvajanju, obenem pa lahko pričakujemo, da predstavljajo pomemben dejavnik ZŽ mladih. Kot so ugotovili Schimmack et al. (2002), je kakovost družinskih odnosov eden izmed najpomembnejših dejavnikov splošnega ZŽ pri študentih.

2 Raziskovalni problem s hipotezami

Problem raziskave je bil ugotoviti vlogo starševskega vedenja in njihovega ZŽ v ZŽ mladih na prehodu v odraslost. Zastavili smo si naslednje cilje:

- Ugotoviti, kako mladi zaznavajo vedenje svojih staršev do njih samih, kako starši zaznavajo svoje vedenje do otrok in kakšna je povezanost med temi zaznavami. Predvidevale smo, da se te zaznave vsaj zmerno visoko ujemajo, saj je vedenje po eni strani navzven opazljivo, po drugi strani pa različni posamezniki isto vedenje zaznavajo in si ga razlagajo nekoliko različno v odvisnosti od svojih psiholoških značilnosti;
- Ugotoviti raven splošnega ZŽ, zadovoljstva s prijatelji/družabnim življenjem, družino in samim seboj pri mladih in njihovih starših ter ujemanje v teh ocenah med mladimi in njihovimi starši. Predvidevale smo pomembno pozitivno povezanost, saj je ZŽ kot poteza vsaj delno dedljiva (Caprara et al., 2009), starši in otroci pa si delijo tudi okolje;
- Ugotoviti, v kolikšni meri otrokov spol, splošno ZŽ staršev in otrokova zaznava vedenja mame in (ločeno) očeta (odzivnost/opora staršev, nadzor otrokovega vedenja, psihološki nadzor in podpora otrokove avtonomije) napovedujejo splošno ZŽ in tri obravnavane vidike zadovoljstva otrok. Predpostavljale smo, da se ZŽ staršev, odzivnost/opora in podpora avtonomije pozitivno povezujejo z ZŽ otrok, nadzor vedenja in psihološki nadzor pa negativno.

3 Metoda

3.1 Udeleženci

Sodelovali so mladi na prehodu v odraslost in njihovi starši (mama ali oče). Vprašalnike je izpolnilo 182 študentov prvega letnika različnih univerzitetnih študijskih programov Univerze v Ljubljani in Univerze v Mariboru (47,8% moških, 52,2% žensk), ki so bili povprečno stari 20,07 leta ($SD = 1,08$ leta). Otroci so poročali o vedenju svojih staršev (166 očetov, 182 mam). Vprašalnike je izpolnilo še 169 staršev ($M_{\text{starost}} = 48,70$ leta, $SD = 4,79$ leta), od tega 75,3 odstotka mam. Večina staršev, ki so izpolnjevali vprašalnik (74%), je imela več kot zaključeno srednjo šolo.

3.2 Pripomočki in postopek

Vprašalnik Starševstvo je del baterije pripomočkov *Finančno vedenje in stališča mladih na prehodu v odraslost* in vključuje 38 trditev. Otroci so ocenili strinjanje z njimi ločeno za mamo in očeta pri petstopenjski Likertovi ocenjevalni lestvici (od 1 – nikakor se ne strinjam do 5 – povsem se strinjam). Starši so pri istem vprašalniku ocenili strinjanje s trditvami glede lastnega vedenja do otroka. Trditve tvorijo naslednje lestvice: odzivnost (7 postavk; Soenens et al. (2006) so jo priredili po vprašalniku *Otrokovo poročanje o vedenju staršev* (Schaefer, 1965)), *nadzor vedenja* (podleščici pričakovano vedenje (8 postavk) in spremljanje vedenja (8 postavk); Barber, 1996), *psihološki nadzor* (8 postavk; Barber, 1996) in *podpora avtonomije* (7 postavk; Grolnick et al., 1991). Koeficienti zanesljivosti podleščic (α) v pričujoči raziskavi so zadovoljivi (glej tabeli 1 in 2), za otrokove ocene maminega vedenja (od 0,63 do 0,91), očetovega vedenja (od 0,66 do 0,89) in za ocene staršev o lastnem vedenju do otroka (od 0,64 do 0,84).

Lestvica zadovoljstva z življenjem (Diener et al., 1985) meri splošno zadovoljstvo z življenjem (pet trditev) in zadovoljstvo z različnimi življenjskimi področji. Otroci in starši so ocenili svoje zadovoljstvo z življenjem na petstopenjski Likertovi ocenjevalni lestvici (od 1 – sploh se ne strinjam do 5 – močno se strinjam). Notranja zanesljivost je bila zadovoljiva tako pri študentih ($\alpha = 0,75$) kot starših ($\alpha = 0,81$). Otroci in starši so pri petstopenjski ocenjevalni lestvici (od 1 – sploh nisem zadovoljen/zadovoljna do 5 – zelo zadovoljen/zadovoljna) ocenili še svoje zadovoljstvo s prijatelji/prijateljicami in družabnim življenjem, družino in samim seboj.

Zbiranje podatkov je potekalo s spletnimi vprašalniki od februarja do junija leta 2016. Študentom smo v kratkem dopisu pojasnile namen in postopek raziskave ter jim posredovale šifre, s katerimi so sami in njihovi starši dostopali do spletnih vprašalnikov. Izpolnjevali so jih študenti in eden od njihovih staršev (mama ali oče) neodvisno ter anonimno.

4 Rezultati

4.1 Starševstvo

Tabela 1: Vedenje staršev do otrok, kot ga zaznavajo otroci: povzetek analize notranje zanesljivosti, povprečnih razlik med ocenami mam in očetov ter ujemanja med ocenami obeh staršev

Ocenjevalna lestvica	Mama			Oče			<i>t</i>	<i>d</i>	<i>d(adj)</i>	<i>r</i>
	<i>M</i>	<i>SD</i>	α	<i>M</i>	<i>SD</i>	α				
Odzivnost	4,16	0,69	0,91	3,95	0,73	0,89	4,82**	0,32	0,31	0,59**
Pričakovano vedenje	3,70	0,54	0,71	3,63	0,55	0,69	2,56*	0,14	0,14	0,72**
Spremljanje vedenja	3,23	0,56	0,63	2,98	0,60	0,69	6,03**	0,48	0,48	0,55**
Nadzor vedenja	3,47	0,50	0,80	3,30	0,49	0,79	4,98**	0,33	0,33	0,62**
Psihološki nadzor	2,29	0,71	0,79	2,21	0,69	0,79	1,31	0,12	0,12	0,58**
Podpora avtonomije	3,89	0,60	0,76	3,83	0,57	0,66	1,86	0,09	0,09	0,61**

Legenda: N mam = 182, N očetov = 166; M = aritmetična sredina pri lestvicah; SD = standardni odklon; α = Cronbachov koeficient notranje zanesljivosti; *t* = *t*-vrednost pri testu za odvisne vzorce; *d* = velikost povprečnih razlik v ocenah vedenja mam in očetov, izraženih v SD; *d(adj.)* = Bonferronijeva prilagoditev za velikost vzorca (0,10 pomeni majhen učinek, 0,25 pomeni srednji učinek, 0,40 pomeni velik učinek); *r* = skladnost ocen maminega in očetovega vedenja (Pearsonov koeficient korelacije). * $p < 0,05$, ** $p < 0,001$

Kot je razvidno iz tabele 1, se otroci v povprečju strinjajo, da so njihovi starši odzivni, podpirajo njihovo avtonomijo in imajo jasna pričakovanja o njihovem vedenju, medtem ko se delno strinjajo s starševskim spremljanjem njihovega vedenja (z nadzorom vedenja, ki združuje starševska pričakovanja o vedenju in spremljanje vedenja, se nekoliko bolj strinjajo kot ne). Ne strinjajo pa se, da jih starši psihološko nadzirajo. Mamino odzivnost in nadzor vedenja (tudi spremljanje in pričakovanja o vedenju posebej) so otroci ocenili pomembno višje kot tovrstno vedenje očetov. Največje razlike (0,48 SD) med povprečnimi ocenami vedenja mam in očetov so se pokazale pri spremljanju vedenja otrok. Skladnost ocen vseh vidikov vedenja mam in očetov do otrok pa je bila statistično pomembna in visoka, najvišje ujemanje se je pokazalo glede pričakovanega vedenja otrok in razmeroma najnižje glede spremljanja uresničevanja tega vedenja.

Tabela 2: Samozaznano vedenje staršev do otrok: povzetek analize notranje zanesljivosti samoocen in ujemanja samoocen mam ter očetov z ocenami otrok

<i>Ocenjevalna lestvica:</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>α</i>	<i>r</i>
Odzivnost	4,14	0,60	0,84	0,42*
Pričakovano vedenje	3,76	0,55	0,67	0,37*
Spremljanje vedenja	3,30	0,63	0,72	0,28*
Nadzor vedenja	3,53	0,54	0,81	0,33*
Psihološki nadzor	2,07	0,60	0,76	0,25*
Podpora avtonomiji	3,98	0,48	0,64	0,36*

Legenda: N staršev = 169; M = aritmetična sredina pri lestvicah; SD = standardni odklon; α = Cronbachov koeficient notranje zanesljivosti; r = Pearsonov koeficient korelacije; r = skladnost samoocene in otrokovih ocen starša, ki je sodeloval v raziskavi. * p < 0,01.

V povprečju se starši (podobno kot njihovi otroci) strinjajo, da so odzivni, podpirajo avtonomnost, imajo jasna pričakovanja o vedenju otroka in vedenje otroka tudi spremljajo (oz. zmerno nadzirajo vedenje). Ne strinjajo pa se z izvajanjem psihološkega nadzora nad otroki. V skladu s hipotezo se zaznave staršev o lastnem vedenju do otrok statistično pomembno ujemajo z zaznavo njihovih otrok (tabela 2), povezave med zaznavo otrok in samozaznavo staršev (mame ali očeta, odvisno od tega, kdo je izpolnjeval vprašalnik) pa so nizke do zmerno visoke.

Zadovoljstvo z življenjem pri študentih in njihovih starših

Tabela 3: Samoocena splošnega zadovoljstva z življenjem in s posameznimi področji življenja pri študentih in njihovih starših

	<i>Študenti</i>		<i>Starši</i>		<i>t</i>	<i>d</i>	<i>r</i>
	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>			
Zadovoljstvo z življenjem	3,48	0,63	3,29	0,63	−2,82*	0,30	0,33**
Zadovoljstvo s prijatelji in družabnim življenjem	4,16	0,76	3,87	0,68	−3,64**	0,40	0,38**
Zadovoljstvo z družino	4,40	0,80	4,43	0,65	0,39	0,07	0,40**
Zadovoljstvo s samim seboj	3,82	0,93	3,95	0,70	1,46	0,18	0,31**

Legenda: M = aritmetična sredina pri lestvici splošnega zadovoljstva; SD = standardni odklon; t = t-vrednost pri testu za neodvisne vzorce; d = velikost povprečnih razlik v ocenah zadovoljstva staršev in otrok za neodvisne vzorce; 0,20 pomeni majhen učinek, 0,50 pomeni srednji učinek, 0,80 pomeni velik učinek (izračunano s programom GPower); r = Pearsonov koeficient korelacije. * p < 0,05, ** p < 0,01;

V povprečju so študenti zadovoljni s svojim življenjem nasploh oziroma so bolj zadovoljni kot ne. Visoko raven zadovoljstva izražajo v odnosu do svoje družine, prijateljev in družabnega življenja, nekoliko manj pa so zadovoljni s seboj. Tudi starši so na splošno razmeroma zadovoljni s svojim življenjem; najbolj so zadovoljni s svojo družino, nekoliko manj pa s seboj ter s prijatelji in družabnim življenjem. Splošno zadovoljstvo z življenjem (ZŽ) ter zadovoljstvo s prijatelji in družabnim življenjem ocenjujejo študenti pomembno višje kot njihovi starši (majhen učinek), njihove ocene splošnega ZŽ kot tudi zadovoljstva s preučevanimi področji življenja pa se pomembno in zmerno visoko ujemajo. Rezultati podpirajo hipotezo o pozitivni povezanosti med ZŽ otrok in njihovih staršev.

Rezultati regresijskih analiz

Tabela 4: Povzetek rezultatov hierarhične linearne regresije: napoved splošnega zadovoljstva z življenjem, zadovoljstva s prijatelji/družabnim življenjem, družino in s samim seboj pri otrocih z njihovim spolom, samozanimim zadovoljstvom staršev in otrokovo zaznavo maminega vedenja

		<i>Zadovoljstvo z življenjem</i>	<i>Prijatelji in družabno življenje</i>	<i>Družina</i>	<i>Samim s seboj</i>
		β	β	β	β
1. korak	Spol	0,169*	0,133	0,203*	0,052
	Zadovoljstvo z življenjem (mama/oče)	0,336**	0,141	0,314**	0,100
2. korak	Spol	0,116	0,089	0,060	0,009
	Zadovoljstvo z življenjem (mama/oče)	0,304**	0,112	0,232**	0,073
	Odzivnost/opora (mama)	0,056	0,026	0,341**	0,312*
	Nadzor vedenja (mama)	0,098	0,092	0,106	-0,102
	Psihološki nadzor (mama)	-0,189	-0,304*	-0,331**	-0,161
	Podpora avtonomije (mama)	0,004	-0,073	-0,021	-0,216
1. korak	F(2, 161)	12,618**	2,973	12,392**	0,997
	R ²	0,137	0,036	0,135	0,012
2. korak	F(6, 161)	5,840**	2,962*	19,137**	2,738*
	ΔR^2	0,047	0,067	0,291	0,083

Legenda: β = standardizirani regresijski koeficient; F = F-razmerje; R² = koeficient determinacije (odstotek pojasnjene variance); ΔR^2 = sprememba R² v drugem koraku. R² < 0,13, pojasni majhen odstotek variance, R² med 0,13 in 0,26 pa srednje visok odstotek variance (Cohen, 1988). * p < 0,05; ** p < 0,01.

Kot je prikazano v tabeli 4, smo v prvem koraku regresijske analize upoštevale spol otrok in samooceno splošnega ZŽ pri njihovih starših (tistih, ki so izpolnjevali vprašalnik); hčerke in otroci staršev, ki so poročali o višji ravni ZŽ, so v povprečju podali bolj ugodno oceno splošnega ZŽ (13,7% pojasnjene variance) ter zadovoljstva z družino (13,5% pojasnjene variance), kar pomeni srednje visok učinek obeh napovednikov skupaj. V drugem koraku smo v analizo dodale otrokovo zaznavo vedenja mame. S tem se je napoved splošnega ZŽ otrok izboljšala za 4,7 odstotka, napoved zadovoljstva s prijatelji/družabnim življenjem za 6,7 odstotka, z družino za 29,1 odstotka in s samim seboj za 8,3 odstotka. Z vsemi obravnavanimi napovedniki torej lahko pojasnimo velik odstotek variabilnosti v otrokovem zadovoljstvu z družino (42,6%; pri tem so pomembni posamični napovedniki splošno ZŽ pri starših, zaznana mamina odzivnost/opora v odnosu do otroka in nizka raven maminega psihološkega nadzora), srednje velik odstotek variabilnosti v splošnem ZŽ (18,4%; pomemben posamičen napovednik je splošno ZŽ pri starših) in majhen odstotek variabilnosti v zadovoljstvu s prijatelji/družabnim življenjem (10,3%; pomemben posamičen napovednik je otrokova zaznava nizke ravni maminega psihološkega nadzora) ter v zadovoljstvu s samim seboj (9,5%; pomemben posamičen napovednik je otrokova zaznava mamine odzivnosti/opore). Hipotezo, da otrokov spol, ZŽ staršev in otrokova zaznava vedenja mame napovedujejo ZŽ pri otrocih, lahko delno sprejmemo, saj se v drugem koraku spol, otrokova zaznava maminega nadzora in mamine podpore njegovi avtonomiji niso pokazali kot pomembni napovedniki pokazateljev otrokovega ZŽ.

Podobno kot z otrokovimi ocenami vedenja mame (tabela 4) smo izvedle regresijsko analizo še z otrokovimi ocenami očetovega vedenja (tabela 5). V prvem koraku analize sta spol otrok in ZŽ pri starših pojasnila majhen odstotek variance v splošnem ZŽ otrok (12,8%) in srednje velik odstotek variance v zadovoljstvu z družino (13,5%). V drugem koraku, ko smo dodale otrokovo zaznavo vedenja očeta, se je napoved splošnega ZŽ otrok izboljšala za 11,7 odstotka, napoved zadovoljstva s prijatelji/družabnim življenjem za 5,9 odstotka, zadovoljstva z družino za 11,4 odstotka in zadovoljstva s samim seboj za 10,5 odstotka. Z vsemi obravnavanimi spremenljivkami smo tako pojasnile srednje velik odstotek variabilnosti v otrokovem splošnem ZŽ (24,5%; pomembni posamični napovedniki so bili splošno ZŽ staršev, zaznava očetove odzivnosti/opore in nizke ravni očetovega psihološkega nadzora) in v njegovem zadovoljstvu z družino (24,9%; pomembna posamična napovednika sta bila splošno ZŽ staršev in otrokova zaznava nizke ravni očetovega psihološkega nadzora) ter majhen odstotek variabilnosti v otrokovem zadovoljstvu s samim seboj (12,2%; pomembna napovednika sta bila otrokova zaznava nizke ravni očetovega nadzora vedenja in psihološkega nadzora) in v zadovoljstvu s prijatelji/družabnim življenjem (6,2%; pomembno ga je napovedovala zaznava nizke ravni očetovega psihološkega nadzora). Hipotezo, da otrokov spol, ZŽ staršev in otrokova zaznava vedenja očeta napovedujejo ZŽ pri otrocih, delno sprejemamo, saj se v drugem koraku analize spol in zaznava očetove podpore avtonomiji nista pokazala kot pomembna napovednika pokazateljev otrokovega ZŽ.

Tabela 5: Povzetek rezultatov hierarhične linearne regresije: napoved splošnega zadovoljstva z življenjem, zadovoljstva s prijatelji/družabnim življenjem, družino in s samim seboj pri otrocih z njihovim spolom, samozaznanim zadovoljstvom staršev in otrokovo zaznavo očetovega vedenja

		<i>Zadovoljstvo z življenjem</i>	<i>Prijatelji in družabno življenje</i>	<i>Družina</i>	<i>Samim s seboj</i>
		β	B	B	β
1. korak	Spol	0,175*	0,133	0,197*	0,057
	Zadovoljstvo z življenjem (mama/oče)	0,326**	0,123	0,327**	0,12
2. korak	Spol	0,086	0,069	0,09	0,022
	Zadovoljstvo z življenjem (mama/oče)	0,249*	0,071	0,237*	0,076
	Odzivnost/opora (oče)	0,261*	0,135	0,142	0,382**
	Nadzor vedenja (oče)	-0,132	0,001	0,011	-0,230*
	Psihološki nadzor (oče)	-0,189*	-0,212*	-0,205*	-0,127
	Podpora avtonomije (oče)	-0,02	-0,049	0,092	-0,219
1. korak	F(2, 147)	10,615**	2,267	11,359**	1,222
	R ²	0,128	0,03	0,135	0,017
2. korak	F(6, 147)	7,609**	2,31*	7,810**	3,238*
	ΔR^2	0,117	0,059	0,114	0,105

Legenda: β = standardizirani regresijski koeficient; F = F-razmerje; R² = koeficient determinacije (odstotek pojasnjene variance); ΔR^2 = sprememba R² v drugem koraku. R² < 0,13, pojasni majhen odstotek variance, R² med 0,13 in 0,26 pa srednje visok odstotek variance (Cohen, 1988). * p < 0,05; ** p < 0,01.

5 Razprava

Namen prispevka je bil osvetliti vlogo vedenja staršev v splošnem zadovoljstvu z življenjem (ZZ) ter zadovoljstvu s prijatelji/družabnim življenjem, družino in s samim seboj pri njihovih otrocih na prehodu v odraslost. Natančneje, raziskovalni cilji so bili preučiti:

- kako mladi zaznavajo starševsko vedenje svojih mam in očetov, kako starši zaznavajo svoje vedenje do otrok ter ujemanje v teh zaznavah;

- kako mladi in njihovi starši ocenjujejo svoje splošno ZŽ in zadovoljstvo s tremi obravnavanimi vidiki življenja ter ujemanje teh ocen med mladimi in njihovimi starši;
- napovedno vrednost spola otrok, samoocen ZŽ staršev in značilnosti starševstva, kot ga pri svojih mamah in očetih zaznavajo otroci, za ZŽ in tri vidike zadovoljstva mladih.

Rezultati v povprečju odkrivajo ugodno sliko tako ZŽ mladih in njihovih staršev kot tudi vedenja mam in očetov do svojih otrok na prehodu v odraslost, vsaj kot to vedenje zaznavajo starši sami in njihovi otroci, študenti prvih letnikov različnih smeri na dveh slovenskih univerzah. Glede na poročila udeležencev so namreč starši odzivni in nudijo svojim otrokom oporo (z vidika študentov še posebej mame), podpirajo njihovo avtonomijo, imajo jasna pričakovanja o vedenju otrok, delno spremljajo njihovo vedenje (po mnenju študentov nekoliko bolj mame kot očet) in ne izvajajo psihološkega nadzora nad otroki. Različne oblike starševskega odkritega nadzora otrokovega vedenja (uravnavanje in strukturiranje vedenja; npr. organizacija dnevnih dejavnosti) in psihološkega (prikrita) nadzora (vsiljivo vedenje staršev, manipuliranje otrokovih misli, čustev; npr. vzbujanje krivde) se povezujejo z negativnimi razvojnimi izidi pri mladih na prehodu v odraslost, tj. z nižjo ravno medosebne bližine, otrokovimi občutji manjvrednosti, anksioznostjo in impulzivnostjo (Nelson in Padilla-Walker, 2011). Še posebej nefunkcionalen je psihološki nadzor, ki se povezuje z nižjo kakovostjo odnosov med otroki in starši (Urry et al., 2011) ter težavami z oblikovanjem identitete pri otrocih, ki predstavlja pomembno razvojno nalogo na prehodu v odraslost (Luyckx et al., 2007). Združena ocena postavljanja jasnih pričakovanj do otrokovega vedenja in spremljanje njegovega vedenja (starševski nadzor vedenja), ki so jo podali naši udeleženci, kaže, da starši ohranjajo (odkriti) nadzor nad vedenjem mladih (po poročilih študentov mame nekoliko bolj kot očet), vendar ta ni močen, kar je skladno s pojmovanjem optimalnega starševstva, po katerem naj bi nadzor v obravnavanem obdobju upadal.

Ugotavljamo tudi, da slovenski študenti zaznavajo vedenje svoje mame in očeta podobno, kar v skladu s pomembnostjo dosledne vzgoje med staršema za razvoj mladih predstavlja ugoden rezultat. Pri tem ni toliko pomembna "objektivna" ocena vedenja staršev kot subjektivna ocen otrok, saj se v skladu s slednjo odzivajo na starše. V podporo naši predpostavki študenti zaznavajo vedenje svojih staršev skladno s samoocenami slednjih, vendar ujemanje med zaznavami ni visoko. To lahko pojasnimo z dejstvom, da otroci ocenjujejo vedenje staršev z različnih perspektiv in vlog kot starši sami, imajo drugačna merila za ocenjevanje in si drugače razlagajo vedenje staršev. Ne navsezadnje so ocene vedenja staršev subjektivno pristranske na drugačen način pri starših kot pri njihovih otrocih tudi zaradi osebnostnih razlik med njimi.

Rezultati naše raziskave dalje podpirajo predhodna spoznanja o močni pozitivni naravnosti mladih na prehodu v odraslost (Arnett, 2007b), ki se po mnenju Arnetta (2007a) povezuje z uspešno prilagoditvijo na zahteve razvojnega obdobja, saj so študenti svoje ZŽ ocenili bolj ugodno kot njihovi starši. V skladu s predvidevanji pa

se ocene ZŽ in zadovoljstva s posameznimi vidiki življenja pri študentih in njihovih starših zmerno visoko ujemajo. Prav tako podpiramo predpostavko, da imata splošno ZŽ staršev in otrokova zaznava starševstva pri mamah in očetih (še posebej odzivnost/opora) pomembno pozitivno vlogo v različnih vidikih ZŽ otrok, razmeroma najmočnejšo v zadovoljstvu z družino.

Slovenski izsledki pri mladih na prehodu v odraslost, ki so bili v povprečju starejši, nekateri izmed njih tudi zaposleni ali brezposelni, kažejo (Zupančič et al., 2014), da se mladi še vedno zanašajo na oporo staršev (zlasti mam) pri življenjskih odločitvah in/ali ob pomembnih stresnih dogodkih; tisti, ki vedo, da se lahko zanesejo na starše (zlasti na očete), pa so bolj zadovoljni s svojim življenjem. Tako ni presenetljivo, da se zaznana odzivnost/opore mame in očeta v pričujoči študiji povezujeta s splošnim ZŽ študentov, njihovim zadovoljstvom z družino (le odzivnost/opore mame) in s samim seboj. Dalje se zaznava očetovega nadzora vedenja povezuje z nižjo ravno zadovoljstva s seboj pri študentih, zaznava psihološkega nadzora mame in očeta pa se negativno povezuje z zadovoljstvom študentov z družino in prijatelji/družabnim življenjem, medtem ko višja raven očetovega nadzora vedenja napoveduje tudi nižjo raven splošnega ZŽ. Ugotovitve so dosledne z dognanji tujih avtorjev o neugodnih učinkih starševskega odkritega in prikritega nadzora mladih na razvojne izide (Nelson in Padilla-Walker, 2011; Urry et al., 2011) oziroma na težave pri obvladovanju razvojnih nalog tega obdobja (Luyckx et al., 2007), kar znižuje ZŽ. Podobno so Urry et al. (2011) prepoznali psihološki nadzor mam kot dejavnik otrokovega nezadovoljstva v odnosu z mamo, kar je povečevalo tudi verjetnost otrokovega vpletanja v različne vrste tveganega vedenja.

Naši rezultati sicer kažejo, da starši podpirajo avtonomijo mladih, vendar to v ne prispeva k ZŽ in posameznim vidikom zadovoljstva pri slovenskih študentih, kar bi pričakovali na podlagi ugotovitev tujih avtorjev (Joussemet et al., 2008; Poon in Knight, 2013). Eden izmed možnih razlogov za navedeno razhajanje je raba merskega pripomočka (Barber, 1996), ki je bil oblikovan za ocenjevanje podpore avtonomiji mladostnikov, ne pa samostojnejših mladih na prehodu v odraslost.

Kljub nekaterim metodološkim omejitvam opravljene raziskave (vzorec študentov prvih letnikov, uporaba vprašalnikov in prečno zbiranje podatkov) ugotovitve nudijo vpogled v starševstvo mladim na prehodu v odraslost, kot ga zaznavajo študenti in njihovi starši ter osvetljujejo vlogo starševstva v zadovoljstvu mladih. V podobni obliki namreč ni bila zastavljena nobena raziskava, ki bi preučevala napovedne odnose ZŽ staršev in otrokovo zaznavo starševstva pri obeh starših kot napovednike otrokovega ZŽ. Ocenjujemo, da smo v tem vidiku zapolnile raziskovalno vrzel, poleg tega pa podprle pomembno vlogo starševstva v življenju mladih na prehodu v odraslost in prepoznale nekatere razlikovalne učinke zaznanega vedenja mam in očetov na ZŽ slovenskih študentov.

Zlatka Cugmas, PhD, Maja Zupančič, PhD, Mojca Poredoš, Eva Kranjec

The role of parental behaviour in emerging adults' life satisfaction

Emerging adulthood is a relatively new developmental period between adolescence and young adulthood (the period between 18 and 25 years of age), characteristic of many young people in postmodern societies. Along with prolonged education and delayed leaving of the parental home, the period has several distinctive features, such as identity exploration, instability, self-focusing, feeling in-between an adolescent and an adult, self-perceived time of many life opportunities (Arnett, 2000, 2014; Zupančič, 2011). Related to those, the process of individuation from parents also extends into the third decade of life (e.g. Zupančič et al., 2014), suggesting that parents and parenting still play an important role in emerging adults' developmental outcomes (Nelson et al., 2011; Schimmack et al., 2002).

Concerning parenting, on the one hand, recent research indicates that parental support for emerging adults' autonomy associates positively with living situation satisfaction and psychological well-being (Kins et al., 2009), whereas parental responsiveness/support predicts autonomy and relatedness to parents, which facilitate emotional well-being and protection against difficult outcomes (Inguglia et al., 2015; Poon & Knight, 2013). On the other hand, parents' behavioural and psychological control are likely to lead to various adverse effects (Nelson & Padilla-Walker, 2011). In relation to parenting, we aimed to explore:

- the characteristics of parenting through the lens of both Slovene emerging adult students and their parents;
- determine the predictive relations of student-perceived mothering/fathering, and parent-perceived life satisfaction (LS) with student self-rated LS, as well as their satisfaction with family, friends/social life, and themselves.

In 2016, we collected data from 182 Slovene students (Mage = 20.07 years, SD = 1.08 years; 47.8% male and 52.2% female students), and their parents (N = 169, Mage = 48.70 years, SD = 4.79 years; 82.8% mothers and 17.2% fathers). The students attended the first academic year of a university study programme at two of the three state universities in Slovenia, and the majority of responding parents (74%) were educated higher than secondary school.

Data were collected via online questionnaires, which included measures of Parenting (38 items), i.e. Responsiveness/Support (7 items; Soenens et al., 2006; α (student report) was 0.91 for mothers and 0.89 for fathers, α (parent report) was 0.84), Behaviour Control (Barber, 1996; 8-item subscales of both Expected Behaviour and Monitoring; α (student report) was 0.80 for mothers and 0.79 for fathers, α (parent report) was 0.81), Psychological Control (8 items; Barber, 1996; α (student report) was 0.79 for mothers and 0.79 for fathers, α (parent report) was 0.76), and Autonomy Support (7 items; Grolnick et al., 1991; α (student report) was 0.76 for mothers and 0.66 for fathers, α (par-

ent report) was 0.64). We asked the students about maternal and paternal behaviour towards them, and the parents about the way they behave towards their child. The respondents also gave their basic demographic data (age, gender and parental education) and completed the Satisfaction With Life Scale (Diener et al., 1985; 5 items, with a for student self-report 0.75, and 0.81 for parent self-report), and rated their satisfaction in three life domains (friends/social life, family, self) along a 5-point rating scale. Data were analysed using *t*-tests, Pearson's correlation coefficients and hierarchical linear regression analyses.

On average, both the students and their parents agreed with parental responsiveness/support, autonomy support, and parental expectations for student behaviour, and they disagreed about parental psychological control, whereas monitoring of student behaviour was perceived in-between. The students rated maternal responsiveness/support (moderate effect size), expectations for behaviour (modest effect size), and monitoring (large effect size) significantly higher than the respective paternal behaviour. However, there was a high level of agreement in student ratings of maternal and paternal behaviours across the scales, especially for expectations of their children's behaviour. Furthermore, both the students and their parents reported more satisfaction than dissatisfaction with their life in general, as well as with their satisfaction across the three life domains, with highest ratings observed in the family domain. In line with reports by Arnett (2007b), the students assessed their global LS and satisfaction with friends/social life significantly higher than their parents (for both the effect size was modest), however, there was a significant and moderate agreement in students' and their parents' ratings of LS and domain-specific satisfaction.

We performed two separate hierarchical regression analyses (for mothering and fathering), with student gender and parental LS entered in the first step, and four dimensions of student perceived mothering/fathering (expected child behaviour and monitoring formed parental behavioural control) added in the second step. The results showed that:

- moderate (in case of student perceived fathering) to large (the case of student perceived mothering) portions of variance were explained in students' satisfaction with their family,
- moderate portions of variance were explained in students' global LS (both data sets), and
- small portions of variance were explained in both students' satisfaction with friends/social life and satisfaction with own selves (both data sets).

Among the significant single predictors, parental LS in both data sets predicted the students' LS and satisfaction with their family. Furthermore, the student-perceived parental responsiveness/support (expressing care, attention and affection, enjoying time together, offering comfort, talking over worries) predicted the students' satisfaction with themselves, and parental psychological control (trying to change how the child feels or thinks, interrupting, ignoring, and blaming him/her, expressing hurt feelings) was negatively associated with their satisfaction with both friends/social life and family. Differentially, student-rated maternal responsiveness/support predicted students' satis-

faction with family, whereas student-rated father's responsiveness/support was positively, and his psychological control was negatively related to the students' global LS. In addition, the perceived fathers' behaviour control (watching children to make sure they behave appropriately, pressuring them to follow rules and regulations in and outside home, talking to neighbours, parents of their friends, or teachers about children's behaviour, making efforts to know the company they keep and their whereabouts) was negatively connected with the students' satisfaction with themselves.

We draw our conclusions from the cross-sectional data collected with the sample of the first year university students in Slovenia. In further research, it would be recommendable to increase the sample size, extend the age range, and include the students' employed, as well as unemployed peers. In addition to subjective questionnaire measures, objective measures of parenting also need to be considered. Our study only focused on the effects of parental responsiveness/support, expectations for behaviour, monitoring of behaviour (both indicating behavioural control), psychological control, and autonomy support on their emerging adult children's LS. Future studies on LS should also consider the effects of emerging adults' attachment to their parents, as the attachment security tends to relate to higher levels of psychological well-being, whereas insecure attachment (anxious and avoidant) is associated with lower levels of well-being (e.g. Sirois, Millings & Hirsch, 2016). Likewise, individuals who are securely attached to their parents show higher levels of LS in comparison with their insecurely attached peers (Ma & Huebner, 2008). Future research is needed to better understand the relations between the attachment style and LS in Slovene emerging adults, accounting for possible interactive effects by gender.

LITERATURA

1. Aquilino, W. (1997). From adolescent to young adult: A prospective study of parent-child relations during the transition to adulthood. *Journal of Marriage and the Family*, 59, str. 670–686.
2. Arnett, J.J. (2014). *Emerging adulthood: The winding road from the late teens through the twenties*. New York, NY: Oxford University Press.
3. Arnett, J.J. (2007a). Emerging adulthood: What it is, and what is it for? *Child Development Perspectives*, 1, str. 68–73.
4. Arnett, J.J. (2007b). Suffering, selfish, slackers? Myths and reality about emerging adults. *Journal of Youth and Adolescence*, 36, str. 23–29.
5. Arnett, J.J. (2001). Conceptions of the transition to adulthood: Perspectives from adolescence through midlife. *Journal of Adult Development*, 8, str. 133–143.
6. Arnett, J.J. (2000). Emerging adulthood: A theory of development from the late teens through the twenties. *American Psychologist*, 55, str. 469–480.
7. Bandura, A. (1977). Self-efficacy: Toward a unifying theory of behavioral change. *Psychological Review*, 84, str. 191–215.
8. Barber, B.K. (1996). Parental psychological control: Revisiting a neglected construct. *Child Development*, 67, str. 3296–3319.
9. Caprara, G.V., Fagnani, C., Alessandri, G., Steca, P., Gigantesco, S.A., Stari, M.A. (2009). Human optimal functioning: The genetics of positive orientation towards self, life, and the future. *Behavioral Genetics*, 39, str. 277–284.

10. Cohen, J. (1988). *Statistical power analysis for the behavioral sciences*. Hillsdale: Lawrence Erlbaum Associates.
11. Diener, E., Emmons, R.A., Larsen, R.J., Griffin, S. (1985). The satisfaction with life scale. *Journal of Personality Assessment*, 49, str. 71–75.
12. Inguglia, C., Ingoglia, S., Liga, F., Lo Coco, A., Lo Cricchio, M.G. (2015). Autonomy and Relatedness in Adolescence and Emerging Adulthood: Relationships with Parental Support and Psychological Distress. *Journal of Adult development*, 22, str. 1–13.
13. Joussemet, M., Landry, R., Koestner, R. (2008). A self-determination theory perspective on parenting. *Canadian Psychology*, 49, str. 194–200.
14. Kenyon, D.B., Koerner, S.S. (2009). Examining emerging adults' and parents' expectations about autonomy during the transition to college. *Journal of Adolescent Research*, 24, str. 293–320.
15. Kins, E., Beyers, W. (2010). Failure to launch, failure to achieve criteria for adulthood? *Journal of Adolescent Research*, 25, str. 743–777.
16. Kins, E., Beyers, W., Soenens, B., Vansteenkiste, M. (2013). Patterns of home leaving and subjective well-being in emerging adulthood: The role of motivational processes and parental autonomy support. *Developmental Psychology*, 45, str. 1416–1429.
17. Kuhar, M., Reiter, H. (2014). Leaving home in Slovenia: A quantitative exploration of residential independence among young adults. *Journal of Adolescence*, 37, str. 1409–1419.
18. Luyckx, K., Soenens, B., Goossens, L., Vansteenkiste, M. (2007). Parenting, identity formation, and college adjustment: A mediation model with longitudinal data. *Identity: An International Journal of Theory and Research*, 7, str. 309–330.
19. Ma, C.Q., Huebner, E.S. (2008). Attachment relationships and adolescents' life satisfaction: Some relationships matter more to girls than boys. *Psychology in the Schools*, 45, str. 177–190.
20. Musek, J., Avsec, A. (2002). Pozitivna psihologija: subjektivni (emocionalni) blagor in zadovoljstvo z življenjem. *Anthropos*, 34, str. 41–68.
21. Nelson, L.J., Padilla-Walker, L.M. (2011) Flourishing and floundering: Multiple trajectories of emerging adult college students. *Emerging Adulthood*, 1, str. 67–78.
22. Nelson, L.J., Padilla-Walker, L.M., Carroll, J.S., Madsen, S.D., Barry, C.M., Badger, S. (2007). "If you want me to treat you like an adult, start acting like one!" Comparing the criteria that emerging adults and their parents have for adulthood. *Journal of Family Psychology*, 21, str. 665–674.
23. Nelson, L.J., Padilla-Walker, L.M., Christensen, K.J., Evans, C.A., Carroll, J.S. (2011). Parenting in emerging adulthood: an examination of parenting clusters and correlates. *Journal of Youth and Adolescence*, 40, str. 730–743.
24. Parra, A., Oliva, A., Del Carmen Reina, M. (2015). Family relationship from adolescence to emerging adulthood: a longitudinal study. *Journal of Family Issues*, 36, str. 2002–2020.
25. Poon, C.Y.M., Knight, B.G. (2013). Parental emotional support during emerging adulthood and Baby Boomers' well-being in midlife. *International Journal of Behavioral Development*, 37, str. 498–504.
26. Schaefer, E.S. (1965). Children's reports of parental behavior: An inventory. *Child Development*, 36, str. 413–424.
27. Schimmack, U., Diener, E., Oishi, S. (2002). Life-satisfaction is a momentary judgement and a stable personality characteristic: The use of chronically accessible and stable sources. *Journal of Personality*, 70, str. 345–384.
28. Sirois, F.M., Millings, A., Hirsch, J.K. (2016). Insecure attachment orientation and well-being in emerging adults: The roles of perceived social support and fatigue. *Personality and Individual Differences*, 101, str. 318–321.
29. Soenens, B., Vansteenkiste, M., Luyckx, K., Goossens, L. (2006). Parenting and adolescent problem behavior: An integrated model with adolescent self-disclosure and perceived parental knowledge as intervening variables. *Developmental Psychology*, 42(2), str. 305–318.
30. Urry, S.A., Nelson, L.J., Padilla-Walker, L.M. (2011). Mother knows best: psychological control, child disclosure, and maternal knowledge in emerging adulthood. *Journal of Family Studies*, 17, str. 157–173.

31. Whiteman, S.D., McHale, S.M., Crouter, A.C. (2011). Family relationship from adolescence to early adulthood: Changes in the family system following firstborns' leaving home. *Journal of Research on Adolescence*, 21, str. 461–474.
32. Zupančič, M. (2011). Razvojno obdobje prehoda v odraslost – temeljne značilnosti. V: M. Puklek Levpušček in M. Zupančič (ur.). *Študenti na prehodu v odraslost* (str. 9–37). Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete.
33. Zupančič, M., Kavčič, T. (2014). Student personality traits predicting individuation in relation to mothers and fathers, *Journal of Adolescence*, 37, str. 715–726.
34. Zupančič, M., Komidar, L., Puklek Levpušček, M. (2014). Individuation in Slovene emerging adults: Its associations with demographics, transitional markers, achieved criteria for adulthood, and life satisfaction. *Journal of Adolescence*, 37, str. 1421–1433.
35. Zupančič, M., Puklek Levpušček, M. (2011). Predstave o odraslosti s perspektive študentov. V: M. Puklek Levpušček in M. Zupančič (ur.). *Študenti na prehodu v odraslost* (str. 39–69). Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete.

Dr. Zlatka Cugmas (1962), redna profesorica za razvojno psihologijo na Pedagoški fakulteti Univerze v Mariboru.

Naslov: Mariborska ulica 10, 3210 Slovenske Konjice, Slovenija; Telefon: (+386) 041 610 810

E-mail: zlatka.cugmas@um.si

Dr. Maja Zupančič (1959), redna profesorica za razvojno psihologijo na Filozofski fakulteti Univerze v Ljubljani.

Naslov: Aškerčeva 2, 1000 Ljubljana, Slovenija; Telefon: (+386) 01 241 10 00

E-mail: maja.zupancic@ff.uni-lj.si

Mojca Poredoš (1991), asistentka za psihologijo na Filozofski fakulteti Univerze v Ljubljani.

Naslov: Aškerčeva 2, 1000 Ljubljana, Slovenija; Telefon: (+386) 01 241 10 00

E-mail: mojca.poredos@ff.uni-lj.si

Eva Kranjec (1990), asistentka za predmetno področje psihologija na Pedagoški fakulteti Univerze v Mariboru.

Naslov: Križevci 2a, 9242 Križevci pri Ljutomeru, Slovenija; Telefon (+386) 70 864 006

E-mail: kranjec.eva@gmail.com